

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของการศึกษา

ประเทศไทยมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มาจากสาขาเกษตรเป็นสำคัญ ประชากรของประเทศมากกว่าร้อยละ 60 ประกอบอาชีพทางการเกษตร นอกจากนี้การผลิตในภาคเกษตรกรรมยังเป็นแหล่งรายได้และแหล่งรองรับแรงงานที่สำคัญของประเทศ แต่โครงสร้างดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงโดยสัดส่วนของสาขาเกษตรมีแนวโน้มลดลงตลอดตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ถึงแผนพัฒนาฉบับที่ 6 นอกจากนี้สาขาเกษตรยังมีแนวโน้มของการขยายตัวในอัตราที่ต่ำกว่าสาขานอกการเกษตรมากดังแสดงในตารางที่ 1.1

จากโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เริ่มเปลี่ยนแปลงจากสาขาเกษตรไปสู่สาขานอกการเกษตรมากขึ้น ประกอบกับประชากรส่วนใหญ่ยังอยู่ในสาขาเกษตรทำให้อัตราส่วนรายได้ระหว่างสาขาเกษตรกับนอกการเกษตรยิ่งแตกต่างกันมากขึ้น ดังแสดงในตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.1 โครงสร้างการผลิตและอัตราการขยายตัวของผลผลิตเกษตร
และอุตสาหกรรม ณ ราคาปี พ.ศ.2515

หน่วย : ร้อยละ

	2503	แผนฯ 1	แผนฯ 2	แผนฯ 3	แผนฯ 4	แผนฯ 5	แผนฯ 6
							(พ.ศ.2530-33)
1. เกษตร	33.8	32.1	27.5	24.9	21.5	19.7	16.1
		(7.6)	(4.2)	(4.2)	(4.0)	(3.9)	(5.1)
2. อุตสาหกรรม	11.7	15.8	15.8	19.7	21.8	21.3	26.3
			(10.4)	(11.3)	(8.1)	(5.6)	(15.5)
3. อื่นๆ	54.5	54.6	56.7	55.4	56.7	59.0	57.6
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บ คือ อัตราขยายตัวเฉลี่ยต่อปี

ที่มา : กองบัญชาประชาชน สำนักรงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 1.2 รายได้เฉลี่ยต่อคนสาขาเกษตรกรรมและสาขานอกเกษตรกรรม
ตามราคาประจำปี 2504-2533

หน่วย : บาท

อัตราการเติบโต ของ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่	ปี	รายได้เฉลี่ยต่อคน			
		(1)	(2)	(3)	(4)
1	2504	1,002	6,212	1:6.19	5,210
	2509	1,471	8,505	1:5.78	7,034
อัตราการเติบโต		7.98	6.49		6.19
2	2510	1,373	9,148	1:6.66	7,775
	2514	1,490	10,436	1:7.00	8,946
อัตราการเติบโต		2.07	3.35		3.57
3	2515	1,797	10,905	1:6.07	9,108
	2519	3,528	17,916	1:5.08	14,388
อัตราการเติบโต		18.37	13.22		12.11
4	2520	3,674	20,629	1:5.61	16,955
	2524	5,773	36,154	1:6.26	30,381
อัตราการเติบโต		11.96	15.06		15.70
5	2525	5,743	38,357	1:6.68	32,614
	2529	5,342	47,237	1:8.84	41,895
อัตราการเติบโต		-1.79	5.34		6.46

ตารางที่ 1.2 (ต่อ)

หน่วย : บาท

อัตราการเติบโต ของ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่	ปี	รายได้เฉลี่ยต่อคน			
		(1)	(2)	(3)	(4)
6	2530	5,938	52,869	1:8.90	46,931
	2533	7,127	84,324	1:11.83	77,197
อัตราการเติบโต		6.27	16.84		18.05

- หมายเหตุ : (1) คือ สาขาเกษตรกรรม
 (2) คือ สาขานอกเกษตรกรรม
 (3) คือ อัตรารายได้สาขาเกษตรกรรมต่อสาขานอกเกษตรกรรม
 (4) คือ ผลต่างระหว่างรายได้สาขานอกเกษตรกับสาขาเกษตร

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 จะเน้นการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม โดยมุ่งเน้นการกระจายความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาค และในช่วงปลายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 จะเน้นในเรื่องของสาขาเกษตรโดยเน้นการปรับโครงสร้างการผลิตและการกระจายการผลิตในระดับไร่นา อีกทั้งให้มีการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และตรงกับความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งเป็นแผนที่สามารถนำศักยภาพของแต่ละพื้นที่มาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด และจะสะท้อนความเป็นจริงของแต่ละพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

เพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด เกิดผลในทางปฏิบัติจึงได้กระจายอำนาจการบริหารไปสู่ภูมิภาคมากขึ้น ซึ่งแต่เดิมการกำหนดโครงสร้างพัฒนาการเกษตรเกิดจากส่วนกลางเป็นผู้กำหนดให้ส่วนภูมิภาคเป็นผู้ปฏิบัติ ทำให้โครงการของรัฐหลายโครงการไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

การวิเคราะห์เศรษฐกิจส่วนรวมตลอดจนการพิจารณาด้านประชากร อุปสงค์ และอุปทานของสินค้าเกษตรในจังหวัดศรีสะเกษ จะช่วยให้การจัดทำโครงการพัฒนาด้านการเกษตรของจังหวัด มีความเป็นไปได้มากยิ่งขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งเป็นการสนับสนุนโครงการภายใต้แผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี ให้บรรลุผลมากยิ่งขึ้น โดยที่การผลิตในภาคเกษตรกรรมมีบทบาท และความสำคัญต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษเป็นอย่างมาก กล่าวคือ มีประชากรถึงร้อยละ 88¹ ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม โดยมีพื้นที่ทำการเกษตรประมาณร้อยละ 60 ของพื้นที่ทั้งหมด อำนาจทางเศรษฐกิจของประชากรจึงขึ้นอยู่กับภาวะด้านราคาและปริมาณผลผลิตทางการเกษตรเป็นสำคัญดังแสดงในตารางที่ 1.3 อันเป็นผลมาจากอุปสงค์และอุปทานของสินค้าเกษตรในแต่ละปี ความผันผวนของราคาและผลผลิตที่ตกต่ำของพืชเศรษฐกิจหลักเพียงไม่กี่ชนิดย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ และรายได้ต่อหัวของประชากรในจังหวัดให้ตกต่ำตามไปด้วย

งานวิจัยนี้จะได้ศึกษาถึงเศรษฐกิจส่วนรวมของจังหวัด ประชากร อุปสงค์ อุปทาน ปัจจัยการผลิต กำลังแรงงาน และการวิเคราะห์ตัวชี้วัดทางเศรษฐศาสตร์ โดยเน้นศึกษาเฉพาะพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัด เนื่องจากเป็นพืชที่ทำรายได้หลักให้แก่เกษตรกร และทำการเพาะปลูกในพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด อันจะมีผลต่ออุปสงค์และอุปทานรวมของจังหวัด โดยศึกษาว่า ภายในจังหวัดเองสามารถผลิตสินค้าแต่ละชนิดได้เป็นจำนวนเท่าใด มีความต้องการใช้ปัจจัยการผลิตมากน้อยแค่ไหน และสามารถสนองตอบความต้องการภายในท้องถิ่นของตนได้เพียงพอหรือไม่ มีอุปทานส่วนเกินส่งออกไปขาย

1 กระทรวงพาณิชย์, ข้อมูลการตลาดจังหวัดศรีสะเกษ ประจำปี พ.ศ. 2531 (จังหวัดศรีสะเกษ:สำนักงานพาณิชย์จังหวัด, 2531), หน้า 1-36.

ตารางที่ 1.3 รายได้-รายจ่ายสุทธิเงินสดของครัวเรือนเกษตรกร จังหวัดศรีสะเกษ
ปีการเพาะปลูก พ.ศ.2531/2532

หน่วย : บาทต่อครัวเรือน

	รายได้เงินสดทางการเกษตร	รายจ่ายเงินสดทางการเกษตร
ทางพืช	11,629.07	4,178.13
ทางสัตว์	2,551.05	199.42
อื่นๆ	693.72	242.53
รวม	14,873.84	4,620.08

ที่มา : ฝ่ายวิจัยระบบพัฒนาไร่นา กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ภายนอกท้องถิ่นเป็นปริมาณเท่าไร และเมื่อมีการเพิ่มหรือจำกัดการเติบโตของประชากร รวมทั้งเมื่อมีนโยบายเพิ่มปริมาณการผลิต จะต้องทำการผลิต และใช้ปัจจัยการผลิตเท่าใด โดยที่ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้กับจังหวัดยากจนอื่นๆ ได้ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนหรือการกำหนดนโยบายในการพัฒนาการเกษตรในระดับจังหวัดต่อไป รวมทั้งศรีสะเกษ เป็นจังหวัดตัวอย่างในการวางแผนพัฒนาการเกษตรของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำให้ได้รับการสนับสนุน ความร่วมมือและความช่วยเหลือในด้านข้อมูลเป็นอย่างดีจากสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อพิจารณาหารูปแบบในการวิเคราะห์เศรษฐกิจส่วนรวมในทางการเกษตรของจังหวัดศรีสะเกษ โดยพิจารณาทางด้านประชากร อุปสงค์ อุปทาน ปัจจัยการผลิต กำลังแรงงาน และตัวชี้วัดทางเศรษฐศาสตร์

1.3 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้ศึกษาเฉพาะกรณีของจังหวัดศรีสะเกษ โดยการศึกษาจะเน้นเฉพาะผลผลิตทางการเกษตรที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประชากรในจังหวัดศรีสะเกษ โดยจะใช้ข้อมูลในปี พ.ศ. 2531 เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษา เนื่องจากเป็นปีที่มีข้อมูลครบสมบูรณ์และใหม่ที่สุดขณะทำการศึกษา

1.4 วิธีการศึกษา

ในการศึกษาเศรษฐกิจมหภาคของจังหวัดศรีสะเกษได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 7 ส่วนด้วยกัน ได้แก่

1. การศึกษาแบบจำลองเชิงมหภาค
2. การศึกษาด้านประชากร
3. การคาดประมาณอุปสงค์ภายในท้องถิ่น
4. การคาดประมาณอุปทานสินค้า
5. การคาดประมาณปัจจัยการผลิต
6. การคาดประมาณแรงงานภาคการเกษตร
7. การวิเคราะห์ตัวชี้วัดทางเศรษฐศาสตร์

ซึ่งในแต่ละส่วนจะใช้แบบจำลองที่ได้พัฒนามาจาก แบบจำลองการวางแผนทางด้าน การเกษตร และประชากร ในระดับประเทศขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ซึ่งเป็นชุดของแบบจำลองที่จะใช้สร้างกรอบการพัฒนาทางภาคการเกษตร ภายใต้สมมติฐานทางด้านประชากรและเศรษฐกิจส่วนรวม

โดยการศึกษานี้แต่ละส่วนนั้นอาจจะสรุปได้ดังนี้

1.4.1 การศึกษาแบบจำลองเชิงมหภาค

การศึกษาแบบจำลองเชิงมหภาคจะทำการศึกษาโดยจะแบ่งผลิตภัณฑ์ที่จังหวัด ออกเป็น ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรกับผลิตภัณฑ์นอกภาคเกษตร และรายจ่ายในการบริโภคจะ ประกอบด้วย การบริโภคของภาครัฐบาลและภาคเอกชน

1.4.2 การศึกษาด้านประชากร

การศึกษาด้านประชากรจะเป็นการคาดประมาณจำนวนประชากรโดยแบ่งเป็น ช่วงอายุ และเพศ และการคาดประมาณกำลังแรงงานทั้งหมด ซึ่งแบ่งเป็นกำลังแรงงานใน ภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร

1.4.3 การคาดประมาณอุปสงค์ภายในท้องถิ่น

การเติบโตของประชากร และแบบจำลองเชิงมหภาคจะเป็นตัวกำหนดกรอบ ของการคาดประมาณอุปสงค์ภายในท้องถิ่น ซึ่งในการศึกษานี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การคาดประมาณอุปสงค์ต่อสินค้าประเภทอาหาร และการคาดประมาณอุปสงค์ต่อสินค้า ประเภทที่มีใช้อาหาร (เฉพาะผลผลิตทางการเกษตรเท่านั้น) พืชและสัตว์ที่ทำการศึกษา ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง ปอแก้ว ถั่วลิสง หอมแดง กระเทียม วัว ควาย หมู เป็ด และไก่

1.4.4 การคาดประมาณอุปทานสินค้า

ประกอบด้วยอุปทานภายในจังหวัด และการนำเข้าจากภายนอกพื้นที่ ซึ่งในพื้นที่ จะไม่นับรวมอุปทานที่มีอยู่ในสินค้าคงคลัง (stock) โดยจะแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. แบบแผนการผลิตพืช

จะศึกษาภายใต้ประเภทที่ดินที่ทำการเพาะปลูก โดยแบ่งเป็น พื้นที่ในเขต ชลประทาน และพื้นที่นอกเขตชลประทาน ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ พื้นที่ที่ทำการ เพาะปลูก ผลผลิตต่อไร่ และปริมาณผลผลิตทั้งหมด

2. แบบแผนการผลิตสัตว์

ประกอบด้วย การคาดประมาณปริมาณการผลิต การศึกษาคุณภาพอาหารสัตว์ และการคาดประมาณความต้องการแรงงานสัตว์ที่ใช้ในการเพาะปลูก

1.4.5 การคาดประมาณปัจจัยการผลิต

คำนวณปริมาณความต้องการใช้ปัจจัยการผลิต ในการเพาะปลูกพืชแต่ละชนิด ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช กำลังแรงงานคน สัตว์ และเครื่องจักร

1.4.6 การคาดประมาณแรงงานภาคการเกษตร

แบบจำลองจะแบ่งการคาดประมาณแรงงานภาคการเกษตรออกเป็น 2 ทาง คือ ทางด้านอุปสงค์ และทางด้านอุปทาน โดยที่อุปสงค์จะหามาจากความต้องการกำลังแรงงานในการผลิตพืชผลต่างๆ ส่วนทางด้านอุปทาน จะสัมพันธ์กับการคาดประมาณจำนวนประชากรทั้งหมด และประชากรในวัยทำงานที่ได้มาจากการศึกษาด้านประชากร

1.4.7 การวิเคราะห์ตัวชี้วัดทางเศรษฐศาสตร์

จะประกอบด้วยแบบจำลองย่อยๆ ที่เกี่ยวข้องกับ

การลงทุน การวิเคราะห์การลงทุนทางการเกษตรจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การลงทุนทางด้านเครื่องจักร และสัตว์ใช้แรงงาน

การค้ากับนอกพื้นที่ โดยใช้ราคาสินค้าที่ทำการค้ากับภายนอกเป็นตัวคำนวณมูลค่าเพิ่ม จะคำนวณจาก ปริมาณผลผลิต ลบด้วยการบริโภคปัจจัยการผลิตต่างๆ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถหารูปแบบด้านเศรษฐกิจส่วนรวมในระดับจังหวัดได้
2. สามารถคาดคะเนความต้องการอาหารของประชากร และความสามารถในการผลิตพืชแต่ละชนิดที่ทำการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงความสามารถในการพึ่งตนเองของจังหวัดศรีสะเกษ
3. สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายวางแผนการผลิตรวมทั้งการตั้งเป้าหมายในการส่งออกป้อนอกตัวจังหวัดให้สอดคล้องกับความต้องการนั้นๆ ภายในจังหวัด

4. สามารถพัฒนาเป็นแนวทางในการจัดหาสมดุลระหว่าง อุปสงค์ และอุปทาน
ของสินค้าเกษตรในระดับท้องถิ่น อื่นๆ ต่อไป

5. สามารถนำไปขยายการศึกษาในการกำหนดนโยบายต่างๆ ที่สามารถนำไป
ใช้ในทางปฏิบัติได้

1.6 แหล่งที่มาของข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

ข้อมูลปฐมภูมิที่ใช้ในการศึกษานี้ได้จากการสำรวจและการศึกษาภาคสนามของ
เจ้าหน้าที่เขตเกษตรเศรษฐกิจที่ 5 จังหวัดศรีสะเกษ ปี พ.ศ. 2532 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
ในระดับไร่นา (Field Survey)

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กองนโยบาย และแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
- กองระดับราคา กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์
- สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดศรีสะเกษ กระทรวงพาณิชย์
- ศูนย์สถิติการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์